

Læseundersøgelse 2004

Analyse og anbefalinger

Folkeskolen - Ringsted Kommune

Udarbejdet af:

Konsulent for specialpædagogik og læsning, Anne Marie Østergaard

1.	Indledning	2
2.	Konklusion og anbefalinger	3
2.1.	Opsamling på "Læseundersøgelse 2004"	3
2.2.	Anbefalinger til skolerne.....	4
2.3.	Anbefalinger til Børne- og Undervisningsudvalget	5
3.	Læseundersøgelse 2004	6
3.1.	Design af den udvidede læseundersøgelse	6
3.2.	Undersøgelsens forbehold	7
4.	Kvantitativ analyse	8
4.1.	Første klasse - kommuneniveau	8
4.2.	Anden klasse - kommuneniveau.....	9
4.3.	Tredje klasse - kommuneniveau:	10
4.4.	Fjerde klasse - kommuneniveau:	12
4.5.	Samlet vurdering af den kvantitative del	13
4.6.	Validitet	15
5.	Kvalitativ analyse af statusredegørelser og handleplaner	17
5.1.	Generelle bemærkninger	17
5.2.	Analyse af de bedst placerede skolars besvarelser	18
5.3.	Samlet vurdering af den kvalitative del	21
5.4.	Validitet	23
6.	Kommentar: Læsning og kravet om rummelighed	24
7.	Bilagliste	26

1. Indledning

I 1999 besluttede medlemmerne af Børne- og Kulturudvalget at gøre læsning til et kommunalt indsatsområde. For at kunne følge indsatsen blev der indført kommunale læseundersøgelser. Eleverne i 1., 2., 3. og 4. klasse har nu i fem år fået målt deres læsefærdigheder med Ordstillelæsningsprøverne "OS 64" og "OS 120", samt Sætningslæseprøverne "SL 60" og "SL 40". Efterfølgende er resultaterne af de kommunale læsetests blevet sat i forhold til landsdækkende normative standarder på samme klassetrin. Resultaterne af disse undersøgelser er løbende blevet præsenteret for det politiske udvalg.

På Børne- og Undervisningsudvalgets møde i november 2003 blev skolelederne anmodet om en særlig status for indsatsen i skoleåret 2003/2004 på hver skole samt en redegørelse for den forventede indsats i skoleåret 2004/2005.

Baggrunden for udvalgets ønske var, at de kommunale læseresultater på 1., 2., 3. og 4. klassetrin fortsat var svingende.

På kommuneniveau var der ved status i 2003 sket en forbedring af resultaterne på 1. og 2. klassetrin, hvorimod resultaterne på 3. og 4. klassetrin var stagnerende. I forhold til landsgennemsnittet lå Ringsted Kommune på alle klassetrin under normen.

På skoleniveau viste læseundersøgelsen store udsving skolerne imellem. Der var skoler, der havde forbedret læseresultaterne betydeligt, og skoler som fortsat kæmpede med resultater under landsnormen. Desuden sås der flersporede skoler, hvor forskellen mellem læseresultaterne var særlig markante på samme klassetrin, og skoler, hvor forskellen var markant, hvis man sammenlignede to forskellige klassetrin på samme skole.

Udover en status og en redegørelse for læseindsatsen på den enkelte skole ønskede det politiske udvalg, at "bedste praksis" blev synliggjort. Udvalget ønskede at sprede viden, erfaringer og metoder fra de skoler i kommunen, hvor man gennem flere år havde præsteret særligt gode læseresultater, eller hvor udviklingen af en effektiv læseundervisning havde været særlig positiv.

(Rapporten har fået respons og kritisk kommentar af lederen af Udviklingsnetværket Bo Clausen, der desuden har skrevet afsnit 5.4 om kvalitative analysers validitet.)

2. Konklusion og anbefalinger

2.1. Opsamling på "Læseundersøgelse 2004"

Det må antages, at effektiv læseindlæring befordres af en bred vifte af faktorer:

- En tydelig skolekultur, hvor alle i ord og handling signalerer tydelige og høje forventninger til alle børn.
- Tilstedeværelsen af en nuanceret evalueringskultur tilpasset børnenes alder og muligheder, hvor der løbende sættes fælles og individuelle mål for indlæringen, og hvor det løbende vurderes, om disse mål nås.
- Velegnede procedurer for overgangene mellem børnehave og skole og mellem børnehaveklasse og 1. klasse, der sikrer, at alle børn klarer overgangene både i forhold til det sociale liv i skolen samt i forhold til begreber og forståelser, som er vigtige for læseindlæringen.
- Ledere og medarbejdere, der konsekvent praktiserer spilleregler for det sociale samspil i klassen og på skolen, så alle trives og får udbytte af undervisningen.
- En tidlig, intensiv og målrettet indsats i forhold til de børn, som ser ud til at have vanskeligt ved at tilegne sig skriftsproget.
- Uddannelse af ressourcepersoner, der fungerer som sparringspartnere og supervisere, i forhold til tilrettelæggelsen af en differentieret læseundervisning.
- Medarbejdere med viden og erfaring indenfor læseundervisning, som underviser på færre årgange.
- En undervisning, der tilrettelægges differentieret både på metoder, midler, organiserings- og evalueringsformer – herunder forskellige holddannelser indenfor og på tværs af årgange samt med udstrakt anvendelse af IKT¹.
- Et kvalificeret personalesamarbejde, således at det er muligt at bryde med principperne om én klasse, én lektion, ét fag og én lærer. Indholdet i kvalificeringen af personalesamarbejdet indeholder et skift fra planlægnings- og tekniske problemstillinger til pædagogiske og metodiske problemstillinger - herunder en sikring af, at ny viden opsamles systematisk.

- En kvalificering af forældreinddragelsen, som bygger på positive erfaringer fra forældreinddragelsen i forbindelse med børn med hindringer i udvikling og læring.
- Specialpædagogisk bistand, der anvendes aktivt, i tilknytning til og i tæt samarbejde med den almindelige undervisning primært i form af forebyggende og foregribende foranstaltninger og sekundært som indgribende foranstaltninger.

2.2. Anbefalinger til skolerne

Det kan anbefales, at den enkelte skole arbejder på:

- at afdelingsopdele skolen, så medarbejdere med viden og erfaring indenfor læseindlæring og samarbejde med børnehave og børnehaveklasse ikke forsvinder længere op i skolesystemet,
- at uddanne ressourcepersoner indenfor læsning, specialpædagogik og IKT,
- at udvikle teamsamarbejdet til at være et lærende, pædagogisk samarbejde,
- at udarbejde pædagogiske principper på skolen med henblik på, at alle praktiserer en differentieret undervisningen med udstrakt anvendelse af forskellige former for holddeling,
- at skolen evaluerer med pædagogiske læsetests på alle klassetrin: LÆS-5 og TL-prøverne samt med staveprøver,
- at indføre metoder og procedurer, der styrker (selv)evalueringskulturen i undervisning og på skoleniveau,
- at indføre det foregribende program – Læseløftet - i midten af første klasse,
- at 20 minutters daglig læsning gøres til et fælles anliggende for årgangsteamet,
- at indføre klassekonferencer på alle klassetrin, hvor lederen/afdelingslederen aktivt deltager,
- at forældrene får en betydningsfuld, aktiv og velbeskreven rolle i forbindelse med læseindlæringen,
- at skolen indfører klare og operationelle mål for læse- og skriveundervisningen,

---

¹ IKT=informations og kommunikationsteknologi

- at skolen formulerer et trivselskoncept/en etik, der praktiseres konsekvent af såvel medarbejdere som ledere.

2.3. Anbefalinger til Børne- og Undervisningsudvalget

Det kan anbefales, at man indenfor børne- og ungeområdet i Ringsted generelt iværksætter følgende initiativer:

- Den tidlige, foregribende indsats bør beskrives, systematiseres og fungere som retningslinje for alle børnehaver og skoler.
- Den systematiske læsescreening med tilbagemelding bør udvides til også at gælde eleverne i 8. klasse.
- På baggrund af danskfagets trin- og slutmål og progressionsbeskrivelser bør der i kommunen udarbejdes operationelle undervisningsmål for læsning og skrivning, der kan udgøre en fælles standard i kommunens skriftsprogsundervisning.
- I tråd med OECD´s anbefalinger² bør der etableres et skoleudviklingsteam, der kan yde støtte til skoler med problemer med at leve op til fælles standarder.
- Med hensyn til de elever, som ikke har dansk som førstesprog, bør der iværksættes kommunale udviklingsarbejder med henblik på at udvikle metoder og progressionsbeskrivelser, der også sikrer disse børn en effektiv begrebs- og læseudvikling.

---

² OECD´s rapport offentliggjort den 19 maj 2004

3. Læseundersøgelse 2004

3.1. Design af den udvidede læseundersøgelse

På konsulentens anbefaling besluttede skolelederne i marts at supplere de årlige læsescreeninger på skolerne på 1., 2., 3. og 4. klassetrin med et statusspørgeskema, som skulle udfyldes af skolelederen i samarbejde med relevante personer på skolen samt den institution/de institutioner i distriktet, som leverer børn til skolen. Desuden besluttede skolelederne at medsende en handleplan/redegørelse for det kommende skoleårs indsats på læseområdet.

Spørgeskemaet til skolerne³ tager udgangspunkt i to veldokumenterede områder:

- Et veludviklet samarbejde og sammenhæng mellem førskolen og skolen er befordrende for læringsmiljøet generelt og en tidlig og forebyggende indsats er af stor betydning for graden af succes med læseindlæringen.
- DANLÆS-rapporterne 1 – 2 – 3 og 4 udarbejdet under ledelse af seniorforsker Jørgen Christian Nielsen⁴.

Læseundersøgelsen består således i 2004 af tre dele:

- en analyse af de kommunale læsescreeninger på 1., 2., 3. og 4. klassetrin indsendt til konsulenten 1. juni 2004,
- de oplysninger, som kan hentes ud af skolernes statusredegørelse,
- de oplysninger, som hentes ud af handleplaner/redegørelser for det kommende års læseindsats på hver skole.

Fokus i analysen af statusredegørelser og handleplaner på skoleniveau er lagt på at sammenfatte og sandsynliggøre kendetegn og medvindsfaktorer, som kan forklare disse skolers særligt succesfulde indsats, samt herudfra pege på perspektiver, som kan være til gavn for skoler, som stadig har problemer med at opnå læseresultater, der er tilfredsstillende set i forhold til landsnormen.

---

³ Se bilag 1

⁴ Jørgen Christian Nielsen: Projekt Danlæs – Undersøgelse og pædagogisk evaluering af danske børns læsning 1999-2001

I analysen vil anbefalingerne i den nyligt publicerede OECD-rapport om den danske folkeskole blive inddraget med henblik på perspektivering af fremtidig indsats på både skole- og kommuneniveau.⁵

3.2. Undersøgelsens forbehold

Det skal påpeges, at den samlede læseundersøgelse ikke intenderer at opfylde videnskabelige kriterier for undersøgelser, men skal ses som et forsøg på at danne syntese mellem på den ene side den viden, som forsknings- og erfaringsmæssigt er til stede, og på den anden side de aktuelle læseresultater og skolernes egen selvforståelse og beskrivelser af praksis på læseområdet.

I øvrigt henvises til afsnittene 4.6 og 5.4 om validitet.

---

⁵ OECD-rapport offentliggjort d. 19. maj 2004 og udarbejdet af et ekspertteam under ledelse af professor Peter Mortimore tidl. direktør for Educations Department, University of London

4. Kvantitativ analyse

I det følgende ses en kommenteret redegørelse for Ringsted Kommunes læseresultater sammenholdt dels med landsnormen for 2003, dels med tidligere læseresultater indsamlet siden 2000.

4.1. Første klasse - kommuneniveau

Opgørelse for OS64 maj 2000, 2001, 2002, 2003 og 2004

	Sikkert og hurtigt	Sikkert og langsomt	Usikkert og OP ⁶
1. klassesettrin	A1/B1%	C1%	B2/B3/C2/C3%
Ny landsnorm 2003	56	19	25
Ringsted 2000	38,3	34,7	27
Ringsted 2001	36,6	29,5	33,9
Ringsted 2002	53,7	24	22,3
Ringsted 2003	45,8	26,3	27,9
Ringsted 2004	57,3	21,2	21,5

2000: 334 elever prøvet. 4 elever ikke prøvet.

2001: 356 elever prøvet. 5 elever ikke prøvet.

2002: 350 elever prøvet. 3 elever ikke prøvet.

2003: 381 elever prøvet. 1 elev ikke prøvet.

2004: 339 elever prøvet. 3 elever ikke prøvet.

Som det fremgår af skemaet, er der i 2003, på baggrund af en stor repræsentativ undersøgelse, udarbejdet nye landsnormer for de læsetests, som bruges i mange kommuner på 1., 2., 3. og 4. klassesettrin. Disse normer blev publiceret efter sidste års tilbagemeldinger, hvorfor det er første gang, de figurerer i den kommunale undersøgelse i Ringsted. På landsplan er der sket mindre justeringer i forhold til tidligere normer i retning mod flere sikre og hurtige læsere på 1., 2., og 3. klassesettrin, men ingen tydelige forskydninger på 4. klassesettrin.

⁶ OP = Opmærksomhedskrævende

I Ringsted Kommune er der i 2004 sket en stor stigning procentvis i antallet af 1. klasse elever, der læser Ordstillelæsningsprøven OS 64 sikkert og hurtigt, og et fald i de elever på 1. klasses trin, som har et usikkert og opmærksomhedskrævende resultat.

Konklusion:

Ovenstående betyder, at Ringsted Kommune for første gang gennemsnitligt placerer sig over landsnormen på 1. klasses trin.

Vurdering:

Årsagen skønnes at have sit udspring i, at mange af kommunens skoler netop i dette skoleår har påbegyndt en målrettet foregribende indsats, som allerede starter i børnehaveklassen, og som følges op i 1. klasse bl.a. i form af Læseløftet - et foregribende program, som iværksættes i midten af første klasse for de børn, som ser ud til at kunne "snuble" i læsestarten.

4.2. Anden klasse - kommuneniveau

Opgørelse for OS120 maj 2000, 2001, 2002, 2003 og 2004

	Sikkert og hurtigt	Sikkert og langsomt	Usikkert og OP
2. klasses trin	A1/B1%	C1%	B2/B3/C2/C3%
Ny landsnorm 2003	62	21	17
Ringsted 2000	45,3	27,3	27,4
Ringsted 2001	44,9	24,9	30,2
Ringsted 2002	48,4	27,1	24,5
Ringsted 2003	49,7	24,5	25,8
Ringsted 2004	58,8	18,5	22,7

2000: 282 elever prøvet. 10 elever ikke prøvet.

2001: 354 elever prøvet. 5 elever ikke prøvet.

2002: 347 elever prøvet. 7 elever ikke prøvet.

2003: 338 elever prøvet. 2 elever ikke prøvet.

2004: 383 elever prøvet. 4 elever ikke prøvet.

Som det fremgår af skemaet, er der i 2004 i Ringsted Kommune sket en stor stigning procentvis i antallet af 2. klasse elever, der læser Ordstillelæsningsprøven OS 120 sik-

kert og hurtigt i forhold til samtlige foregående år, og et fald i de elever på 2. klassetrin, som har et usikkert og opmærksomhedskrævende resultat i forhold til samtlige foregående år.

Konklusion:

På trods af den store stigning i sikre og hurtige læsere placerer resultatet stadig Ringsted Kommune under landsgennemsnittet med -3,2% i kategorien hurtige og sikre læsere og +5,7% i kategorien usikre og opmærksomhedskrævende ordlæsere.

Vurdering:

Det må forventes, at det faktum, at mange skoler netop i det forgangne skoleår er kommet i gang med mere målrettede forebyggende og foregribende initiativer, får en yderlig afsmittende effekt på resultaterne i 2. klasse til næste år i retning mod flere hurtige og sikre læsere og færre usikre og opmærksomhedskrævende. Denne tendens er de tidligere år set på de skoler, som gennem flere år har arbejdet med det foregribende program - Læseløftet.

Det fordres desuden, at der på skolerne arbejdes målrettet på at få løftet de alt for mange elever, der fortsat befinder sig i den usikre og opmærksomhedskrævende kategori, inden selvtilliden for alvor påvirkes, og kræfterne, der skal bruges på at få vendt en negativ "læsespiral", må mangedobles. Ellers må det forventes, at de stadig mange usikre og opmærksomhedskrævende læsere vil kunne ses på kommuneresultaterne for 3. klasse i 2005.

4.3. Tredje klasse - kommuneniveau:

Opgørelse for SL60 maj 2000, 2001, 2002, 2003 og 2004

	Sikkert og hurtigt	Noget usikkert og omstændeligt evt. OP	Noget usikkert og upræcist evt. OP	Usikkert og OP
3. klassetrin	A/B%	C%	D%	E/F%
Ny landsnorm 2003	71	18	3	7
Ringsted 2000	68,2	22	1,5	8,3
Ringsted 2001	63,8	22,3	1,7	12,2
Ringsted 2002	65,1	23	2,1	9,9
Ringsted 2003	66,4	22,1	1,8	9,7
Ringsted 2004	73,5	16,2	3,4	6,9

2000: 336 elever prøvet. 6 elever ikke prøvet.

2001: 287 elever prøvet. 8 elever ikke prøvet.

2002: 335 elever prøvet. 7 elever ikke prøvet.

2003: 349 elever prøvet. 8 elever ikke prøvet.

2004: 348 elever prøvet. 4 elever ikke prøvet.

Som det fremgår af skemaet, er der i 2004 i Ringsted Kommune sket en stigning procentvis i antallet af 3. klasse elever, der læser Sætningslæseprøven SL-60 sikkert og hurtigt, og et fald i de elever på 3. klassetrin, som læser sætningerne usikkert og opmærksomhedskrævende.

I kategorierne noget usikkert og omstændeligt eller upræcist, som tilsammen udgør 19,6%, er der også blevet procentvis færre elever.

Ser man på stigningen i sikre og hurtige læsere i forhold til 2. klasse 2003, er der sket en forøgelse af antallet af sikre og hurtige læsere på 23,8%, hvilket er den største stigning i hurtige og sikre læsere mellem klassetrin, der hidtil er set i kommunen både i forhold til samtlige år og samtlige klassetrin.

Konklusion:

Ovenstående betyder, at Ringsted som kommune nu for første gang gennemsnitlig placerer sig over landsgennemsnittet på 3. klassetrin.

Vurdering:

En stor forøgelse af antallet af hurtige og sikre læsere på 3. klassetrin er også set de tidligere år i Ringsted, idet mange børn, hvis de præsenteres for læsestof af interesse og af passende sværhedsgrad, bliver "bogslugere", hvilket forøger læsekompetencen betydeligt. Fordelingen er et godt udgangspunkt for at få løftet også de usikre og omstændelige og de usikre og upræcise læsere gennem opmuntring og støtte til daglig og lystbetonet læsning i bøger, der indholdsmæssigt og læseteknisk matcher den enkeltes aktuelle læsekompetencer.

4.4. Fjerde klasse - kommuneniveau:

Opgørelse for SL40 maj 2000, 2001, 2002, 2003 og 2004

	Sikkert og hurtigt	Noget usikkert og omstændeligt evt. OP	Noget usikkert og upræcist evt. OP	Usikkert og OP
4. klasses trin	A/B%	C%	D%	E/F%
Ny landsnorm 2003	70	16	3	11
Ringsted 2000	65,6	17,7	5	11,7
Ringsted 2001	62,6	22,7	5,3	9,4
Ringsted 2002	59,3	23	3,9	13,8
Ringsted 2003	61,8	21,1	5	12,1
Ringsted 2004	62	23,1	2,6	12,3

2000: 300 elever prøvet. 15 elever ikke prøvet.

2001: 339 elever prøvet. 10 elever ikke prøvet.

2002: 283 elever prøvet. 11 elever ikke prøvet.

2003: 341 elever prøvet. 4 elever ikke prøvet.

2004: 350 elever prøvet. 9 elever ikke prøvet.

Som det fremgår af skemaet, er der i 2004 i Ringsted Kommune stort set det samme procentvise antal af 4. klasse elever, der læser Sætningslæseprøven SL-40 sikkert og hurtigt, som det foregående år. Det samme gælder elever på 4. klasses trin, som læser sætningerne usikkert og opmærksomhedskrævende.

Den procentvise andel i kategorierne noget usikre og omstændelige eller upræcise læsere udgør tilsammen 25,7 %, hvilket også er identisk med resultatet i 2003, men med en lidt anderledes fordeling mellem de omstændelige læsere og de upræcise læsere.

Konklusion:

Resultatet placerer stadig Ringsted Kommune under landsgennemsnittet med -8% i kategorien hurtige og sikre læsere og +1,3% i kategorien usikre og opmærksomheds-

krævende sætningslæsere, og med + 6,7% i kategorierne usikre og omstændelige eller upræcise.

Vurdering:

En mulig forklaring på læseresultatet skal måske findes i, at der på skoler, hvor der er flere sprogsvage tosprogede, ses et ringere læseresultat på 4. klassetrin i forhold til 3. klassetrin, hvilket peger i retning mod en udviklingsopgave, som må løftes i de kommende år i forhold til at finde nye veje til også at sikre sprogsvage elevers læsekompetencer, idet kravene til læseforståelse og forskellige læsemåder tilpasset forskellige læseformål stiger betydeligt på 4. klassetrin.

En anden kommentar til resultatet på kommuneplan kunne være, at der ikke læses nok frilæsning i 4. klasse, idet forskellen fra landsnormen primært skal findes i, at for få læser hurtigt og sikkert og for mange usikkert og omstændeligt og **ikke** så meget i flere usikre og opmærksomhedskrævende læsere i forhold til landsnormen. Megen og daglig lystbetonet læsning i læseteknisk passende bøger evt. med en styrket for- forståelse (fx ord, begreber, vendinger, fortælleskemaer, genre, scenarium) inden der læses, vil kunne løfte læsere i denne kategori.

Elever, der læser usikkert og upræcist, vil have brug for hjælp i form af orientering om læsestoffet, bl.a. ved oplæsning fra makker eller lærer, samt ved opmuntringer til at være ekstra opmærksom på at få godt fat i det læste evt. ved flere gennemlæsninger, klargørelse af læseformål, ved genkendelse samt ved forskellige former for støttespørgsmål til tekstens indhold eller ved multiple choice opgaver til indholdet i det læste. Det drejer sig også her om megen og lystbetonet læsning i bøger af passende sværhedsgrad.

4.5. Samlet vurdering af den kvantitative del

Det samlede kommuneresultatet er det bedste i de 5 år, der er indsamlet læseprøve- resultater i Ringsted Kommune.

4. klassetrin skiller sig ud som det klassetrin, hvor vi kommunalt set klarer os dårligst i forhold til landsgennemsnittet. Her ligger der en stor udfordring. Desuden ses der stadig meget store forskelle skolerne imellem, indenfor én skole samt indenfor et klassetrin på en flersporet skole.

Det skal desuden bemærkes, at skoler med en lille klassekvotient ikke ser ud til at klare sig bedre end klasser med en kvotient på 20 og derover, snarere tværtimod. Man kan i den forbindelse indvende, at enkelte børn med særlige hindringer i deres udvikling og læring - i en klasse med få elever - vil give en forholdsvis høj procentsats i gruppen med et særligt usikkert og opmærksomhedskrævende resultat. Omvendt vil det samme gøre sig gældende i den anden ende, idet få elever tilsvarende vil give en høj procentsats i gruppen af elever med et hurtigt og sikkert resultat.

I den sammenhæng kunne det overvejes, om skoler med en lille klassekvotient ville drage fordele af en anderledes organisering af hele skolens virksomhed. En organisering, der ikke har den årgangsdelte klasse som omdrejningspunkt for læringsaktiviteterne.

Det skal desuden bemærkes, at der bevidst er valgt at se bort fra det fordelingsøkonomiske perspektiv. I stedet samler analyse og anbefalinger i det følgende sig omkring forhold med mulighed for pædagogisk og organisatorisk intervention på den enkelte skole.

Det skal dog bemærkes, at man forskellige steder i Sverige⁷ med positiv indvirkning på læringsresultaterne har udfordret mål og rammestyningen ud fra en klar definition af, hvori forskellen mellem en offentlig og privat virksomhed ligger nemlig:

- at den private virksomhed har økonomien som mål og virksomheden som middel,
- at den offentlige virksomhed har virksomheden som mål og økonomien som middel.

Ovenstående har betydet, at man flere steder i stedet har indført et fordelingsøkonomisk styringsredskab, som på dansk er blevet oversat til pædagogisk mål og resultatansvar, idet skolerne i Sverige ikke blot som i Danmark, giver alle børn ret til at lære at læse, men i stedet lovgivningsmæssigt forpligter den enkelte skole på, at alle børn rent faktisk også lærer at læse. Konsekvensen bliver, at ressourcerne anvendes fleksibelt og der, hvor der er størst behov.

Generelt er intentionen med denne rapport, at spredningen af eksempler på "bedste praksis" samt mere systematisk vidensdeling indenfor en skole og skolerne imellem,

---

⁷ Bo Sundblad m.fl. : Læseudvikling – bogen om LUS, 2003

vil kunne medvirke til mindre markante forskelle indenfor en skole og skolerne imellem og hermed også løfte kommunens samlede indsats på læseområdet.

Her må det vurderes, at skolens ledelse har et stort ansvar for at skabe både rammer og forståelse, dvs. en skolekultur, der understøtter ovenstående.

4.6. Validitet

I forhold til gyldighed vurderes antallet af ikke prøvede elever i en kommune af Ringsteds størrelse ikke at være af betydning i forhold til det samlede kommuneresultat. På 1. til 3. klassestrin udgør antallet af ikke prøvede elever omkring 1% af det samlede elevtal på klassestrinnene og på 4. klassestrin godt 2%.

Gruppen af ikke prøvede elever rummer såvel fraværende elever som elever, der af pædagogiske hensyn ikke er testet. Uanset hvor disse elever ville placere sig, vil de ikke kunne forrykke de kommunale resultater væsentligt.

Talmaterialet er efterhånden omfattende, idet det inkluderer perioden fra 2000 til 2004. Man kan indvende, at vurderingen af den samlede status i kommunen har en slagside, idet vi ikke har fulgt op på undersøgelserne på 1., 2., 3., og 4. klassestrin og således kan dokumentere, om eleverne på de skoler, der præsterer særligt gode læseresultater, fastholder læsekompetencen ved stadigt stigende læsekrav og ved læsning af forskellige tekster med forskelligt formål.

Der skal desuden som altid tages det forbehold, at der i kommunale læsescreeninger males med den brede pensel, og at standardiserede tests kun kan måle den del af virkeligheden, som lader sig måle og udtrykke i tal. Derfor må tallene på skole- og klasseniveau sættes i relation til de mange forskellige informationer, som findes på skolen i øvrigt, for at blive interessant i forhold til en fremadrettet evaluering.

Læsescreeninger er primært udviklet som ét blandt flere evalueringsredskaber til dansklæreren med henblik på at få et mere præcist og nuanceret billede af sin klasses profil for at kunne tilrettelægge en differentieret læseundervisning. Det er i den sammenhæng læsescreeninger bliver ét af flere redskaber i bestræbelserne på at opbygge en stærk evalueringskultur på skolerne.

En evalueringskultur, hvor man på skolen, hver gang udviklingsmål ikke nås, overvejer:

- om der skal gøres noget andet og mere ved klassens læseundervisning,

- om der skal gøres noget særligt for klassens sociale liv og trivsel,
- om der skal gøres noget særligt for dansklærerens kvalificering som læseunderviser,
- om der skal gøres noget særligt for kvaliteten af skole-hjemsamarbejdet,
- om der skal gøres noget særligt for enkelte elever i klassen.

Det har dog ved konsulentens årlige evalueringsrunder på kommunens skoler vist sig, at det kan være konstruktivt at have et konkret og målbart udgangspunkt for en evalueringsdrøftelse på klasseniveau i et forum, hvor både skoleleder, dansklærere og specialundervisningen deltager.

Når screeningerne, som i år, kobles med en statusredegørelse og en handleplan for skolen, vil det være muligt at kvalificere evalueringen yderligere til også at omfatte hele skolens indsats og ikke kun indsatsen i den enkelte klasse, når normative mål på et givet klassetrin ikke nås.

5. Kvalitativ analyse af statusredegørelser og handleplaner

I det følgende sættes fokus på analyse af statusbeskrivelser og beskrivelserne af kommende års læseindsats på egen skole med henblik på at sandsynliggøre særlige kendetegn og medvindsfaktorer, som kan danne udgangspunkt for beskrivelse af "bedste praksis", som inspiration for alle skoler i kommunen.

I den forbindelse har det været hensigtsmæssigt, for at danne overblik, at systematisere skolernes samlede læseresultater for 2004 i 3 kategorier:

1. De skoler, hvor den overvejende del af læseresultaterne ligger over landsgennemsnittet.
2. De skoler, hvor omkring halvdelen af læseresultaterne ligger over og halvdelen under landsgennemsnittet.
3. De skoler, hvor den overvejende del af læseresultaterne ligger under landsgennemsnittet.

Dette for at undersøge, om der er medvindsfaktorer, som samlet set er til stede på de bedst præsterende skoler og som evt. er fraværende eller delvist fraværende på de skoler, hvor den overvejende del af skolens læseresultater ligger under landsnormen.

5.1. Generelle bemærkninger

På to punkter i spørgeskemaet er der høj grad af overensstemmelse i besvarelsene. Under overskriften sammenhænge og samarbejde mellem skole og institutioner giver skolerne samstemmende udtryk for faste procedurer. Det er vanskeligt ud fra besvarelsene at udpege særligt befordrende initiativer eller afgøre, hvorvidt der ud af samarbejdet er opstået større forståelse og fælles værdier, som kan danne afsæt for det fælles pædagogiske arbejde med at skabe meningsfulde sammenhænge mellem de erfaringer, børnene bringer med sig, og de erfaringer, børnene møder i skolen. Forhold, som skotske undersøgelser har vist, er af betydning for, hvordan det enkelte barn opfatter sig som lærende individ,⁸ og hvordan de mest udsatte i en børnegruppe klarer overgangene.

Enkelte nævner barnets bog eller barnets kuffert og portefølje.

---

⁸ Dunlop, A.W. 2000

Netop disse metoder synes særligt velegnede, når bestræbelserne er⁹:

- at kunne evaluere praksis og dokumentere udvikling såvel i førskolen som i skolen,
- at skærpe den fælles pædagogiske bevidsthed i forhold til det enkelte barn med udgangspunkt i barnets ressourcer og muligheder og ikke i dets fejl og mangler,
- at hjælpe det enkelte barn til at opleve sig genkendt, som den man er og som en betydningsfuld del af det nye fællesskab,
- at hjælpe de nye voksne til at få indblik i, hvor det enkelte barn har været, hvor det befinder sig nu, og hvor det er på vej hen med henblik på at kunne tilrettelægge en nærværende og differentieret indskolingspædagogik.

Et andet punkt, med samstemmende svar, er under overskriften: Fagligt opdaterede og dygtige lærere. Her svares der, at alle relevante dansklærere har deltaget i de lokale studiekredse med fokus på den tidlige læse- og skriveudvikling, og at mange lærere på mellemtrinnet har deltaget i de lokale studiekredse med fokus på den fortsatte læse- og skriveudvikling eller er tilmeldt kommende års studiekreds under samme overskrift.

OECD-rapportens anbefalinger i artikel 337 om efteruddannelse, som incitament til reformer, synes således godt på vej indenfor danskfaget i indskolingen og på mellemtrinnet i en lokal forankret studiekredsordning. En ordning som netop har som sit fornemmeste formål at leve op til artikel 337's indholdsbeskrivelser om at give: "lærere mulighed for at opdatere deres fagkundskaber, øge deres pædagogiske færdigheder, lære om den seneste forskning ..... og genoplade deres energi og engagement."¹⁰

5.2. Analyse af de bedst placerede skolars besvarelser

I det følgende vil fokus være på at udpege konkrete tiltag på de tre bedst placerede skoler i kommunen. For to af skolerne gælder det, at de begge, gennem de seneste år, har været placeret som de to bedste med hensyn til læseresultater på de prøvede klassetrin. For den tredje skoles vedkommende drejer det sig om en skole, der gen-

---

⁹ Cecchin, Daniela: Pædagogiske forbindelser – kontinuitet mellem børnehave, skole og fritidsordning. 2002

¹⁰ OECD's rapport: OECD politik-reviewet

nem kritisk selvevaluering og målrettet indsats, netop i år er blevet placeret som den 3. bedste i kommunen.

Da 8 ud af 10 punkter i statusspørgeskemaet relaterer sig til resultaterne fra Danlæseforskningen på klasseniveau¹¹, vil øvelsen gå på at nuancere og konkretisere metoder, rammer og organisationsformer, som medvirker til, at gunstige vinde blæser på klasseniveau, men også gøre forsøg på at synliggøre særligt gunstige forhold på skoleniveau. Der vil først og fremmest fremdrages fællesnævnerne, men også efterfølgende diskuteres punkter, hvor skolerne har en beskrevet praksis, som lever op til OECD's anbefalinger til den danske folkeskole. Desuden vil udviklingsområder, som fortsat må have bevågenhed, fremdrages.

De tre bedst placerede skoler karakteriseres af:

- at have velbeskrevne procedurer for overgangen mellem børnehaveklassen og 1. klasse samt ressourcepersoner, der fungerer som sparringspartnere i forhold til læsning og adfærd, kontakt og trivsel,
- at have "nedordninger", hvor kommende 1. klasse lærer og/eller ressourcepersonen indenfor specialpædagogik og læsning deltager i et vist omfang i udvalgte aktiviteter i børnehaveklassen. To af skolerne anvender holddannelser på tværs af klasserne som differentieringsmulighed i indskoling,
- at der på forskellig vis og bevidst arbejdes med det sociale samspil. På to af skolerne er det forebyggende arbejde indenfor adfærd, kontakt og trivsel beskrevet i skolernes handleplaner,
- at der på alle tre skoler gennem flere år er arbejdet med at implementere det foregribende program – Læseløftet,
- at alle tre skoler inddrager IKT¹² som en betydningsfuld del af det foregribende beredskab. To af skolerne har handleplaner, der beskriver indsatsen. De samme to skoler arbejder med IT og kreativ skrivning i indskoling,
- at de enten har eller er i gang med at udarbejde en læsepolitik, som gør læsning til et fællesanliggende for hele det pædagogiske personale. To af skolerne beskriver i indsats for det næste år, at man arbejder på at indføre 20 minutters læsning dagligt på alle klassetrin - en forpligtelse hele teamet omkring klassen inddrages i,

---

¹¹ Se bilag 2

¹² IKT = informations og kommunikationsteknologi

- at initiativer i forhold til særligt urolige elever er et fællesanliggende for skolen med velbeskrevne procedurer i VP¹³ og handleplaner, at der er spilleregler for det sociale liv i klassen, at der findes fælles spilleregler på hele skolen, at der er en særlig ressourceperson, som kan medvirke ved fx observation, sparring, intervention, udarbejdelse af handleplaner m.v. Alle tre skoler har en mobbepolitik. På to af skolerne er der tilknyttet pædagog/pædagoger i et særligt AKT-beredskab¹⁴, og på alle tre skoler inddrages SFO som en betydningsfuld del i løsningen af et givet problem,
- at der er særligt fokus på forældreinddragelse hos børn med hindringer i deres udvikling og læring, og at to af skolerne i velkomstpjece beskriver forventninger til forældrenes medvirken,
- at der på alle tre skoler arbejdes med udviklingsfremmende læringsmiljøer inspireret af MI¹⁵ og læringsstile, at der på alle tre skoler er IT-faciliteter i tilknytning til læringsmiljøerne,
- at der på alle tre skoler arbejdes med høj grad af undervisningsdifferentiering og en udvikling væk fra den fælles klasseundervisning,
- at der på to af skolerne er faste teams i indskolingen og delvist på mellemtrinnet. På den tredje skole kan der ikke skabes enighed i lærergruppen, men i 04/05 skal det diskuteres, om der kan gøres erfaringer med et fast indskolingsteam,
- at der på to af skolerne er udarbejdet egne mål for læsning, som justeres i forhold til trin og slutmål, at der på den tredje skole angives, at man udelukkende anvender de lovpligtige trin- og slutmål,
- at der på alle tre skoler evalueres med de pædagogiske læseprøver LÆS-5 på 5. klassetrin og TL 1 og TL 2 på 6. og 7. klassetrin, samt med ST-staveprøverne,
- at der på alle tre skoler, enten på alle klassetrin eller i første omgang på udvalgte klassetrin, arbejdes med portefølje som undervisningsstrategi og evalueringsredskab. Desuden anvendes logbog og individuelle elevsamtaler som evalueringsprocedurer,
- at klassekonferencen på alle tre skoler anvendes som et struktureret møde mellem skolens ledelse (på en af skolerne er ansvaret uddelegeret til en koordinerende

---

¹³ VP = virksomhedsplan

¹⁴ AKT = adfærd, kontakt og trivsel

¹⁵ MI = mange intelligenser

specialundervisningslærer med afdelingslederstatus), specialpædagogikken og den almindelige undervisning (på en af skolerne også SFO). Dette med henblik på at kvalificere det pædagogiske arbejde med alle børn i en given klasse samt målrette indsatsen i forhold til risikobørn,

- at der på alle tre skoler tilstræbes en behovsstyret og fleksibel fordeling af ressourcerne i forhold til forebyggende, foregribende og indgribende initiativer via rammer og organisationsformer, der sikrer mødet mellem ledelse, specialpædagogik og den almindelige undervisning.

5.3. Samlet vurdering af den kvalitative del

Sammenholdes ovenstående karakteristika ved de tre skoler med OECD's anbefalinger¹⁶ til den danske folkeskole, ses det, at de tre skoler er godt på vej til leve op til anbefalingerne om:

- en evalueringskultur, hvor eleverne gennem forskellige evalueringsprocedurer gives konkret og eksemplarisk feedback,
- en evalueringskultur, hvor man løbende forholder sig kritisk og analyserende til egen indsats og formidler hensigtsmæssige metoder indenfor skolen samt inddrager forskningsbaseret viden om metoder og organisationsformer, der fremmer en effektiv og udviklingsorienteret undervisningspraksis,
- at indsatsen i forhold til børn, der tidligt i forløbet ser ud til at kunne udvikle læseproblemer, er intensiv og sættes i værk tidligt,
- at skoleledelsen er tydelig, synlig og tilstede i hverdagen og medvirker til at skabe rammer og organisationsformer, som beforder høj grad af faglighed samt en fleksibel og behovsstyret allokering af ressourcer, som bygger på et konkret kendskab til læseudviklingen i den enkelte klasse eksempelvis gennem årlig deltagelse i klassekonferencer,
- at der på skolerne er kvalificeret og tilstrækkelig specialpædagogisk støtte - herunder IKT til elever med hindringer i deres udvikling og læring.

Desuden er specielt to af skolerne karakteriseret ved tradition for pædagogiske udviklingsarbejder og en intern skoleudvikling, der har medvirket til overensstemmelse

---

¹⁶ se bilag 3

mellem skolens værdier og skolens praksis med aktiv medvirken i drøftelser, beskrivelse og evaluering. Dette har betydet medejerskab, og danner grundlag for, at værdier og principper indgår i den fælles bevidsthed på skolen.

I forhold til pædagogisk rummelighed beskriver to af skolerne sig som havende et rummeligt fællesskab, hvor mangfoldighed ses som en udfordring og en styrke for fællesskabet.

Udviklingsområder som fortsat må have bevågenhed i en rummelig og udviklingsorienteret organisation, hvor undervisningsdifferentiering er det bærende princip for hele skolens virksomhed, er:

- Et opgør med én klasse, én lektion, ét fag, én lærer, som det dominerende organisationsprincip.
- At undervisning i tilknytning til hjemklassen i højere grad suppleres med holddannelser, indenfor en klasse, på tværs af klasser og årgange.
- At holddannelserne sker på baggrund af pædagogiske overvejelser, og at holdstørrelserne varierer afhængig af aktivitet, elevforudsætninger og behov.
- At der finder et personalesamarbejde sted og ikke blot en koordinering af de pædagogiske aktiviteter.
- At forskellige lærerroller, metoder, midler, organiserings- og evalueringsformer kontinuerligt udvikles og bringes i anvendelse.
- At fagligheden udnyttes ved at lærere underviser i smallere bånd.
- At forældreinddragelsen kvalificeres, og støtten til forældres aktive medvirken udvides til ikke blot at omfatte børn med hindringer i udvikling og læring.
- At målfastsættelse, pædagogik og evalueringsmetoder kontinuerligt kvalificeres med henblik på at udvikle en udfordrende pædagogisk praksis og således imødegå OECD's beskrivelser af et ikke udfordrende system, som favoriserer børn af socialt og økonomisk privilegerede familier. – Et udfordrende system, hvor social og emotionel udvikling ikke går forud for udviklingen af faglige kompetencer, men udvikles i et stadigt samspil, og hvor læreren indenfor trygge ramme skal blive bedre til at

udfordre eleverne gennem høje forventninger, konkret og eksemplarisk målfastsættelse og positiv feedback¹⁷.

- At presset på den enkelte lærer i forbindelse med ikke faglige byrder lettes ved at inddrage andre faggrupper i skolens virksomhed¹⁸.
- At presset på den enkelte lærer fra forekomsten af elevers uacceptable opførsel imødegås dels ved at arbejde med classroom-management dels ved sparring fra særligt kvalificerede ressourcepersoner, men i særlig grad ved skoleledelsens aktive støtte¹⁹.

5.4. Validitet

På samme måde som kvantitative undersøgelser har sine begrænsninger i, at de kun måler den del af virkeligheden, som lader sig måle, så er kvalitative undersøgelser i form af spørgeskemaer begrænset af, at de kun gengiver et sproglig bearbejdet og fortolket udsnit af virkeligheden. Det må forudses, at spørgeskemaer til ledere og medarbejdere besvares ud fra den virkelighed, som respondenterne enten sprogligt skaber, eller som de ønsker skulle være til stede. Den mentale forestilling, som ligger til grund for besvarelsen af spørgeskemaerne, er således ikke på nogen måde objektiv. Ligeledes er denne rapport forfatter også en del af undersøgelsesfeltet og med sin egen forforståelse med til at give resultaterne en bestemt tolkning.

Med disse forbehold in mente supplerer den kvalitative del af "Læseundersøgelse 2004" dog udmærket den kvantitative del, da lederes og medarbejderes oplevelse af virkeligheden har en meget stor betydning for den skolekultur, som eleverne lærer at læse i. Ligeledes har rapportens forfatter tydelig formuleret sit teoretiske udgangspunkt for undersøgelsen (afsnit 3.1 om design af undersøgelsen) og også gennem disponeringen angivet, hvor konklusioner og vurderinger finder sted.

Endelig harmonerer undersøgelsens konklusioner med andre evalueringer af skolevæsenet generelt (især Pisa I og II, samt OECD reviewet).

---

¹⁷ OECD rapport: artikel 310 og artikel 290

¹⁸ OECD rapport: artikel 349

¹⁹ OECD rapport: artikel 355

Ikke desto mindre kan det tidspres, som har kendetegnet tilblivelsen af denne rapport, afstedkomme konklusioner, som kan være udtryk for forudfattede meninger mere end et udtryk for den virkelighed, som børnene i Ringsted lærer at læse i. Det kan derfor anbefales, at rapportens konklusioner lader sig efterprøve mere systematisk i forhold til næste års læseundersøgelse. Der bør derfor, også for at leve op til den udvidede læseundersøgelses politiske formål, iværksættes egentlig klasserumsobservation på aktionsbasis med henblik på yderligere at beskrive feltet, som kan medvirke til yderlig metodeudvikling i forhold til implementering af en effektiv og udviklingsorienteret læseundervisning.

6. Kommentar: Læsning og kravet om rummelighed

Det kunne umiddelbart forventes, at bestræbelserne i kommunen på at rumme elever i normalklasser, som tidligere blev sendt i særlige ordninger, kunne afspejles i en tendens til ringere kommunale læseresultater. Dette er svært at få øje på i den samlede oversigt på kommuneniveau for 2004. Rummelighedsbestræbelserne kan derimod godt slå igennem på klasseniveau, alene fordi det statistiske materiale bliver mindre.

Som kommentar i øvrigt kan anføres, at anerkendte forskningsresultater fra USA dokumenterer, at effekten af traditionel klasseundervisning er relativt upåvirket af, hvor mangfoldig elevgruppen er sammensat. Alle lærer lige meget – eller måske nærmere lige lidt. Omvendt kan man iagttage et væsentligt større udbytte af undervisningen for alle elever i en klasse, hvis undervisningens indhold og metoder differentieres, fordi elevforudsætningerne udgør store afvigelser fra den standard, som almindelig klasseundervisning er rettet mod.²⁰

I Danmark har professor Niels Egelund i en undersøgelse af specialundervisningen i 2002²¹ dokumenteret, at der stadig er stor forskel på den procentvise andel (fra 0-26,6%), som udskilles til særlige specialpædagogiske foranstaltninger, skolerne og kommunerne imellem. Han har desuden i sin repræsentative undersøgelse dokumenteret, at lav henvisningsfrekvens ofte betyder, at der gøres en særlig forebyggende, foregribende og effektiv indsats, som skaber øget rummelighed, og at små skoler ofte er tilbøjelige til en anden og mere traditionel indsats.

---

²⁰ Collier&Thomas' undersøgelse af 250.000 tosprogede amerikanske skoleelevers udbytte af undervisningen

²¹ Niels Egelund: Undersøgelse af specialundervisningen i Danmark, DPU 2003

Denne forskel kunne give anledning til en kommentar til landsnormen, idet andelen af ikke prøvede elever ud af mulige, vil kunne svinge en del fra kommune til kommune fx afhængig af, om der er særlige foranstaltninger til potentielt læsesvage helt fra børnehaveklassen, eller om stort set alle børn inkluderes og derfor testes.

Fra Niels Egelunds undersøgelse skal det slutteligt fremdrages, at han slår fast, at en rummelig skole ikke er mindre ressourcekrævende end en skole, hvor specialundervisningen bruges som differentieringsinstrument.

I den rummelige skole erstattes begrebet specialundervisning af specialpædagogik, som er pædagogisk virksomhed, der sættes ind for at forhindre udgrænsning af individer eller grupper på grund af deres forskellighed. Målet er at tage hensyn til og at udnytte menneskelig forskellighed.

7. Bilagliste